

Иван Вазов

Кочо

Защитата на Перушица

О, движенье славно, о, мрачно движенье,
дни на борба горда, о, дни на паденье!
Епопея тъмна, непозната нам,
епопея, пълна с геройство и срам!

Храмът беше пълен с деца и невести,
с въстаници бодри и бащи злочести,
които борбата в тез зидове сбра.
Участта си всякой вече я разбра.
Врагът от три деня наоколо храма
гърмеше отчаян. Ни страх, ни измама,
ни бой, ни закани нямаха успех.
Борците държаха и никой от тех
за сдаване срамно уста не отвори
и лицето първи да си опозори.
Оградата беше прилична на пещ
задушена, пълна със въздух горещ
и със дим барутен. Свирепият глад
издаваше вече своя вик познат.
Децата пицяха уплашени, бледни
пред майки убити и трупове ледни.

Борбата кипеше отвътре, отвън.
Във всички очи пламтеше огън.
Болнави и здрави, богати, сюрмаси,
русите главички и белите власи
зимаха участие в последния бой.
Майката мълвеше: „Чедо, Не се бой!“¹
и даваше сину напълнена пушка;
и старата баба, що едвам се люшка,
носеше куршуми в своята пола,
и мъжът, учуден, имаше крила:
отзади, до него, жена му любима
гледаше азлъкът¹ пупал² дали има.
Децата пицяха като за пръв път
чеваха гърмежи и гледаха кръв.

1. Част от пушка.

2. Барут.

и боят кипеше отвътре, отвън.
 Много борци хладни спяха вечен сън,
 и димът беше гъстък, и смъртта не беше
 ни грозна, ни страшна, и кръвта шуртеше
 из женски гърди наместо млеко.
 Лудост бе пламнала във всяко око.
 Старците търчаха с ярост на лице
 и търсеха пушки с трепетни ръце...

Отвън враговете диви, побеснели
 сган башибозуци храма налетели –
 фучаха, гърмяха, надаваха рев
 и падаха мъртви във немощен гнев.
 Главатарят техен, с кръв топла оквасен,
 на таз жътва дива гледаше безгласен,
 и страхът неволно обзе му духът
 пред тез раи слаби, що сееха смърт,
 и вместо молби, плач пукаха куршуми.

Изведнъж далеко, на голите друми,
 войска се зададе с трясък, тичешком...
 Сганта се зарадва, а в божия дом
 душите сетиха трепет и смущение
 като пред десница, що принася мщение.
 Битката утихна... Разредя димът,
 и някой глас чу се, че ехти в шумът:
 – Ний се бихме, братя, с башибозуци,
 защото са мръсни, диви и хайдуци...
 Ето, царска сила, да се предадем!
 – Не щем! – Не! – Не бива! По-добре да мрем!
 – Пушките си дайте! – Не! Не! – Що да сторим?
 – Да се покорим ли? – Мълчи! Да се борим!
 – Предателят кой е?! – Долу! – викат с бяс. –
 Спогодба не става между тях и нас!
 Една жена викна: „Чуйте! Срам!“ и пушна
 към войската царска и падна бездушна,
 и гърмът разклати смаяний народ!
 Трепна всяко сърце и всякой живот,
 огънят обхвана тия души горди.

– Да се не владее на турските орди!
И гърмежът почна, и боят със гнев
подзе своя страшен и грабен напев,
но йоще по-страшно и йоще по-гробно.
и смъртта из храма фучеше злокобно.
Отчаяние мрачно ицата вапца,
майки не познаха своите деца.
отвън срещу храма зяпнали пушкала
забълваха пламък и бомби, и хала!
и стените стари разлюляха с звук
кат внезапний вятър планинския бук
като тръс подземен многожди повторен.

изведнъж видяха там зидът съборен!

Перущице бедна, тнездо на гепои,
слава! Вечна слава на чедата твои,
на твоята пепел и на твоя гроб,
дето храбро падна въстаналий роб!
Слава теб, че ти се одържа до крайност
и бори се в пушек, и падна със сяйност.
Ти в борбата черна и пред турский гнев
издигна високо твоя свилен лев,
и глава не клюмна, и меча ни даде,
и твойта светиня срамно не предаде,
и нашта свобода ти я освети.
и зо толкоз жъртви гордо отмъсти.
Поклон на теб, граде, пепелище прашно,
на борба юнашка свидетелство страшно!
Твойте чеда бяха силни в трудний час,
твойта гибел беше тържество за нас,
защото ти падна със падане ново
и в нашта история тури светло слово.
Защото ти блесна в синия простор
след многото подлост, сред общий позо!
Защото пропадна и в гроб се халоса
славно както Прага, както сСарагоса,
обвита във пушек, окъпана в кръв;
защото ти – сетня – пример даде пръв

как мре народа и не моли бога,
и не рече: Милост! – в общата тревога;
и – нищожна, тъмна, без крепост, без мощ
и със голи ръце, и без никои вожд,
без минало славно, без примери славни,
що малките правят с великите равни,
ти с твоята смърт страшна и храбри моми
Картаген надмина, Спарта засрами.

Но войската скоро храмът окръжава,
отвсякъде ужас и смърт приближава.
и сганта, упита от лакома стръв,
и гладна за блудство, за месо и кръв
изскърца със зъби. Бомбите трещяха
и момите красни с децата пишиха.
Слисаните майки с поглед страховит
блъскаха глави си о голия зид
и падаха, други – с настръхнали власи
във свойте колене душаха деца си.
Във тоя миг Кочо – простият чизмар,
наранен отслабнал и бунтовник стар,
повика жена си – млада хубавица,
на гърди с детенце със златна косица
и рече: „Невасто Виж, настая сеч
и по-лошо нещо... Ти разбираш веч...
Искаш ли да умреш?“ – И клетата майка
бледна, луда, няма и без да завайка,
сложи се детето с трептящи ръце
и кат го цалуна в бялото чебце,
затана и рече: „То да е отзади!
Удряй!“ ...И Кочо ножът си извади
кървав из гърди й; и чучур червен
бликна и затече, и Кочо втрещен
погледна детето. То плачеше, клето!
„Майка ти не ще и сама на небето!“
Рече и замахна като в някой сън
и възви глава си, пламнала в огън.
Главицата падна, трупът се затресе
и кръвта детинска с майчинта се смеси.

И Кочо пак рече: „Не остана мощ,
но за един удар имам сила йощ!“
И ножът димещи опря с две ръце
право дето тупа негово сърце.
И падна обагрен, грозен, страховит
с отворени очи и със нож забит.

.....
.....

И храмът ехтеше от моми, невести,
кат падаха в кръвье или в безчестье!

И господ от свода, през гъстия дим,
гледаше на всичко тих, невъзмутим!...

1881

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Мартин Митов и Калина Григорова
Ползван източник: „Иван Вазов – Събрани съчинения, т. I – Лирика“, под
редакцията на Георги Цанев, „Български писател“, С. 1955

Публикация:
Иван Вазов
Епопея на забравените
Поеми

Редактор Георги Константинов
Корица, титулка и илюстрации от Тодор Цонев
Художествен редактор Иван Стоилов
Технически редактор Лазар Христов
Коректор Недялка Труфева
Дадена за печат на 5. X. 1961 г.
Излязла от печат на 28. II. 1962 г.
Поръчка № 19. Тираж 35000. Формат 1/32 34/108 Печатни коли 3
„Народна младеж“ – издателство на ЦК на ДКМС
Държавен полиграфически комбинат „Димитър Благоев“
София 1962

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/3851>]